

Співпраця школи та громадськості у сфері екологічного виховання підростаючого покоління

Аналізується взаємодія школи і громадськості у контексті екологічного виховання школярів.

На сьогоднішній час достатньо актуальними є проблеми екологічного виховання підростаючого покоління. В зв'язку з цим виникла необхідність налагодження співпраці між педагогами, батьками, громадськістю.

Слід зазначити, що науково-педагогічних досліджень, присвячених цій складній, комплексній проблемі, вкрай недостатньо - вивчення окремих аспектів відображено у роботах Семенова В.Д., Чепелева В.І. та деяких інших науковців [1-3]. Однак вони не враховують сучасних соціально-економічних умов і специфіки екологічного виховання.

Головні питання, на які має відповісти дослідження: Як забезпечити гармонійний розвиток і, водночас, уникнути перевантаження школярів? Які екологічні знання дійсно необхідні школярам? Які методи забезпечують ефективність формування екологічної культури школярів різного віку? Які можливості і реальна роль кожного з учасників навчально-виховного процесу в екологічному вихованні? Яким чином екологічне виховання здійснює вплив на здоров'я підростаючого покоління?

Процес екологічного виховання розглядається в контексті цілісного процесу розвитку особистості і зорієнтований на досягнення максимальних результатів екологічного виховання при раціональних витратах часу, сил і засобів (у тому числі – виходячи з необхідності здійснення інших напрямів виховання); екологічне виховання, сприяючи особистісному розвитку школярів, має забезпечувати збереження їхнього психічного здоров'я, досягнення особистісної, моральної, громадянської зрілості і соціокультурної компетентності; організація екологічного виховання має забезпечувати

дотримання структури організаційного циклу: постановка мети, планування, контроль; необхідна послідовна конкретизація мети екологічного виховання відповідно до психологічного механізму формування цінностей особистості та впровадження видів виховних технологій, адекватних конкретизованим цілям, віковим та типологічним особливостям учнів; слід забезпечити наступність організації процесу екологічного виховання між ступенями школи та взаємодію між соціальними учасниками освітньо-виховного процесу.

Зазначені умови покладено в основу відповідної Програми організації екологічного виховання у школі, в концепцію екологічної освіти в Україні, навчальні програми екологічних дисциплін, програми гуртків екологічного спрямування.

В основу нашого дослідження було покладено з'ясування рівня екологічних знань учнів шляхом проведення анкетування, дослідження ставлення учнів до природи та його мотивації, дослідження ціннісних орієнтацій учнів стосовно природи, дослідження взаємодії школи і громадських організацій у екологічному вихованні школярів, дослідження стану взаємодії школи і сім'ї в екологічному вихованні учнів; підготовленості батьків до екологічного виховання дітей, вивчення стану організації екологічного виховання школярів у позакласній роботі.

Специфічною рисою здійснення екологічного виховання є цілісність, що реалізується через залучення всіх соціальних учасників процесу формування і розвитку зростаючої особистості – батьків, вчителів, представників влади і громадськості, учнівського колективу. Цілісність також втілюється через принцип наступності між освітніми ланками школи – екологічне виховання охоплює всіх учнів школи від першого до одинадцятого класу. Водночас, екологічне виховання виступає складовою іншої цілісності – усього навчально-виховного процесу школи нарівні з

іншими напрямками виховання: естетичним, фізичним, трудовим, валеологічним тощо.

Нашим завданням було вивчення стану екологічної культури учнів Збаразької ЗОШ І-ІІІ ст. ім. І. Я. Франка №2: знань, ставлення, мотивів і стратегії поведінки. Для цього ми провели опитування серед учнів 5-11 класів, їх батьків та педагогічного колективу школи.

Респондентам було потрібно відповісти на такі запитання:

- Що вивчає наука екологія? Які проблеми ми називаємо екологічними? Навести приклади.
- Чи можеш ти брати участь у вирішенні екологічних проблем? Як саме?
- Чи вважаєте Ви за необхідне інформування населення про екологічну ситуацію у місті?
- Чим забруднюється повітря у місті?
Як ти вважаєш, хто (чи що) є головним забруднювачем довкілля?
- Які екологічні чинники безпосередньо впливають на стан Вашого здоров'я і здоров'я Вашої сім'ї?
- Чи вважаєте Ви, що стан навколишнього природного середовища м. Збараж істотно впливає на стан Вашого здоров'я і здоров'я Ваших близьких? та ін. (див. додаток).

Анкетування проводилось членами екологічного гуртка Збаразької ЗОШ №2 «Юний еколог». Учням було дозволено не вказувати імені, зазначивши лише клас. Відповіді оцінювались з урахуванням екологічного змісту, передбаченого навчальними програмами для кожного класу. Всього одержано 200 анкет учнів 5-11 класів.

Не зупиняючись на детальному аналізі, зазначимо, що загалом результати проведеного опитування школярів демонструють закономірне поглиблення і розширення екологічних знань учнів з класу в клас. Для подальшого дослідження суттєвим є те, що чимало учнів не знають, які відходи є

побутовими і які з них розкладаються у природі. І багато хто, особливо учні молодшого шкільного віку не мають уявлення про те, що таке «роздільний збір сміття». Це вказує на недостатню увагу до екологічних проблем у побутовій сфері, де найперше має виявлятися екологічна культура особистості. Тому має місце певна залежність: чим глибше учні усвідомлюють глобальний характер екологічних проблем, тим менше вони усвідомлюють особисту причетність до них і можливість участі у їх вирішенні.

Враховуючи, що школа, в якій проводилось опитування, знаходиться в центрі міста, поблизу річки та парку, важливо було дослідити знання учнями санітарного стану парку, річки, атмосферного повітря і про чинники, які здійснюють безпосередній вплив на нього.

Велике занепокоєння викликає те, що 21,6% десятикласників і 35% учнів 11-х класів вважають, що не можуть брати участі у вирішенні екологічних проблем чи не дали відповіді на це запитання.

Екологічний стан міста має безпосередній вплив на здоров'я його жителів, зокрема підростаючого покоління. Це твердження підтримали 80% опитаних. Які ж чинники особливий вплив здійснюють на фізичний, психічний стан населення, на думку учнів можна подати у вигляді діаграми¹:

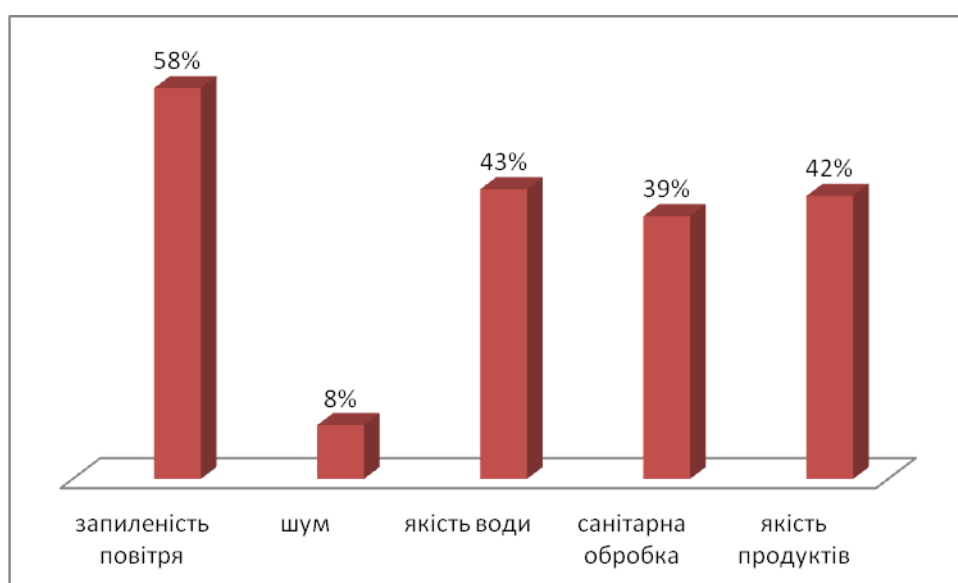

Рис 1. Вплив чинників довкілля на здоров'я населення

Як видно з діаграми, 58% респондентів вважають що найбільше на здоров'я впливає запиленість повітря, 8% - шум, 43% - якість води, 39% - санітарна обробка житла, 42% - якість продуктів харчування.

Виходячи з цього, ми дослідили обізнаність учнів щодо впливу перерахованих в діаграмі чинників на їхнє здоров'я.

Вода, як важлива складова організму, істотно впливає на його нормальне функціонування. На питання «яку воду ви п'єте зазвичай?», 50% респондентів відповіли «водопровідну з крану», 10% - «будь-яку», причому 48% вважають якісною, але такою що потребує доочищення, а 7% - не цікавить стан води, яку вживають!

Окремі питання були присвячені проблемі засміченості околиць міста, парку, річки. Про «роздільне сміття» 75% учнів 5-7-их класів відповіли, що чули що це таке, але не знають, як воно здійснюється, 88% учнів 8-11-их класів знають, як це робиться, причому 58% учнів 5-7-их класів готові це здійснювати, якщо будуть умови, і лише 30% старшокласників готові це робити, за таких же умов. Свідчить така ситуація про те, що в старших класах, можливо, недостатню здійснюється екологічна освіта, і спостерігається певна байдужість до окремих екологічних проблем. Натомість для молодшого та середнього шкільного віку характерні ентузіазм, активне бажання залучатися до покращення екологічного стану міста, починаючи вже від налагодження цих проблем від дому. Тому завданням школи є активне виявлення та підтримка цього ентузіазму й розвиток екологічних знань, вмінь та навичок школярів з класу в клас для виховання екологічно свідомого громадянина України.

Розуміння школярами Збаразької ЗОШ I-III ст. №2 сфер господарської діяльності, що негативно впливають на стан довкілля можна подати у вигляді кругової діаграми

2:

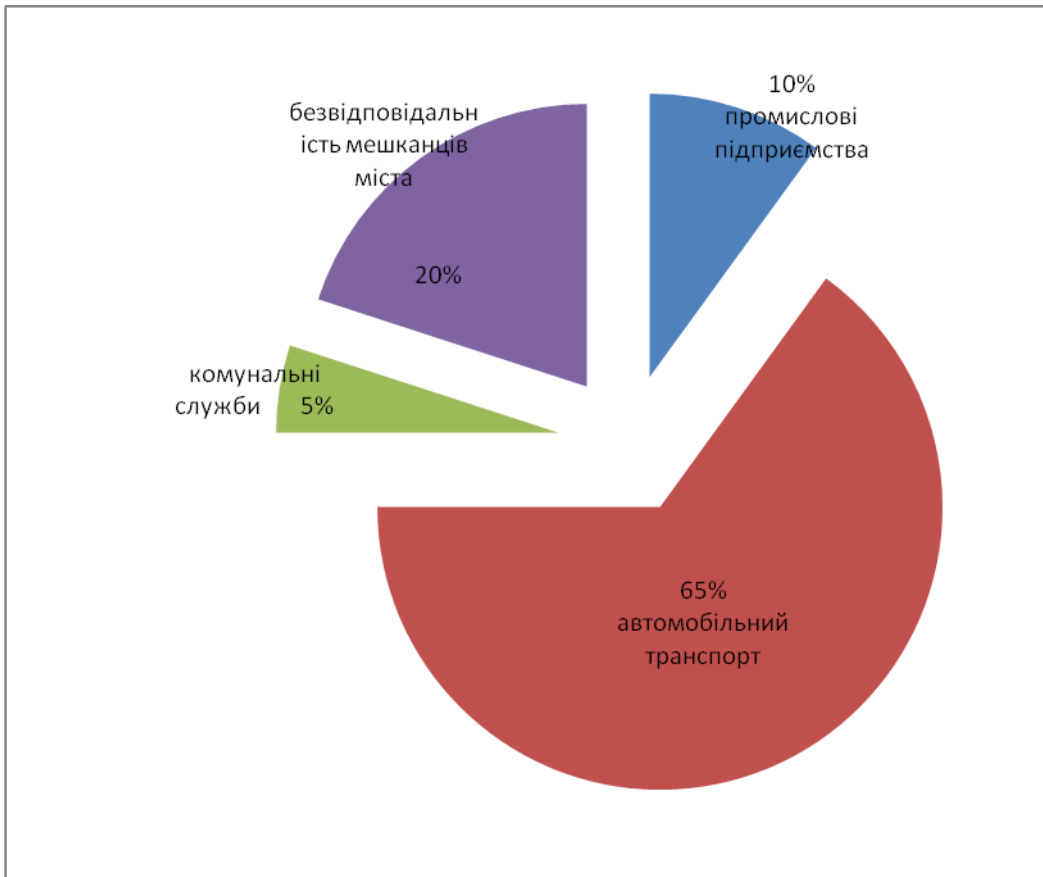

Рис. 2. Сфери господарської діяльності, що найбільше впливають на здоров'я населення

Як логічний наслідок проведеного опитування, ми запитали школярів, чи потрібно проводити інформування населення про екологічну ситуацію в місті. 47% вважають, що так і на постійній основі, але 10% старшокласників відповіли «Мені все одно», останнє викликало занепокоєння, чому ж існує така байдужість до екологічних проблем в старших класах. Як можливий варіант цього ми вважаємо є недостатня екологічна просвіта населення. 69% респондентів відповіли, що повну інформацію про екологічний стан міста не знаходять у ніяких ЗМІ місцевого значення!!! 20% самостійно таку інформацію шукають мережі Інтернет, і лише 5% знаходять в газетах!!!

І чи потрібна екологічна освіта? Серед учнів 5-7 класів 48% відповіли так, і ще починати треба її з початкової школи. А ось серед старшокласників ситуація плачевна: 53% вважають, що достатньо курсу основ екології у вузах,

59% - , що «це вузько-профільні знання, необхідні тільки для підготовки фахівців цієї сфери».

Ці та інші дані, одержані в ході дослідження стану екологічної обізнаності учнів школи буде детально висвітлено на спеціальній педагогічній раді школи у березні 2012 року. Спираючись на одержані результати, на педраді буде визначено конкретні заходи – складові подальшої експериментальної роботи.

Отже, як показало дослідження, учні розуміють екологічні проблеми, які існують в місті, але недостатньо вважають поінформованими себе з цього приводу. Тому важливо налагодити систему екологічних заходів, цікавих перш за все для школярів, шляхом створення відповідних гуртків, залучення дітей до екоакцій, екологічних конкурсів, конференцій тощо, адже розуміння екологічної ситуації в місті, та й в державі загалом, має своєрідний безпосередній вплив на здоров'я населення. А здоров'я нації залежить від здоров'я підростаючого покоління.

Згідно основного спрямування експерименту, з його метою і завданнями було ознайомлено також батьківський актив на загальношкільних батьківських зборах. Проведене анкетування батьків дозволило виявити рівень їхньої компетентності з питань екологічного виховання дітей. Деякі з батьків схвально поставилися до активізації екологічного виховання у школі і запропонували свою допомогу у проведенні занять гуртків, організації екскурсії тощо.

Про результативність проведеної роботи свідчить пожвавлення внутрішнього життя школи в цілому, стійкий інтерес учнів до проблем довкілля. Учні частіше звертаються до вчителів, ініціюючи різні екологічні акції і окремі справи. Своє бажання також брати участь у науково-експериментальній роботі з екологічного виховання виявили вчителі інших предметів. Планується проведення тижня екології.

Позитивну оцінку одержали застосовані на уроках екології рольові ігри,

тренінги, дискусії, завдяки яким учні відкривали для себе нові аспекти відомих повсякденних проблем, встановлювали причинно-наслідкові зв'язки і таким чином усвідомлювали особисту причетність до глобальних екологічних проблем і - відповідно – можливість особистої участі у їх вирішенні (особливо це стосується проблеми побутових відходів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Семенов В.Д. Взаимодействие школы и социальной среды. – М.: Педагогика, 1986. – 111 с.
2. Чепелев В.І. Взаємодія школи і культурно-освітніх установ. – К.: Т-во "Знання", 1988. – 48 с.
3. Вопросы взаимодействия школы, семьи и общественности в формировании личности. – Харьков, 1991. – 42 с.
4. Концепція екологічної освіти України // Екологія і ресурси: Зб. наук. праць. Укр. ін-т дослідж. навколиш. середовища і ресурсів. – К.: Вид-во "Сталь", № 4. – 2002. – С. 5-25.